

43
J. N. J.
EXERCITIUM THEOLOGICUM
DE
LEGE FIDEI
GLORINATIONEM
EXCLUDENTE

ROM. III. 27.

Quod,

CONS. SUM. VEN. FAC. THEOL. IN ACAD. ABOËNSI,

PRÆSIDE

LAURENTIO O. LEFRËN,

S. S. THEOL. PROF. REG. ET ORDIN.
ET ECCLESIE VALLIS GRATIE PASTORE,

AUCTOR

DANIEL IDMAN,

CONCION. CASTR. AD LEG. DIMACH. E. O.

PUBLICO EXAMINI SUBJICIET,

IN AUDITORIO MAJORI,

DIE XIII. JUN. AN. MDCCLXXXVII.

A B O Æ, Typis FRENCKELLIANIS.

Τῇ γὰρ χάριτί ἐσε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως καὶ
τὸτο ἔκ ἐξ ὑμῶν. Θεὸ τὸ δῶρον. Οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ
τις καυχῆσται. Ἀυτὸ γὰρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεός,
ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Ephes. II. 8. 9. 10.

§. I

Ea nunc inciderunt tempora, quibus passim locorum augeri reperitur numerus hominum, qui, excusso securitatis veterno, assidue ingeminare incipiunt quæstionem custodis carceris Philippenfium: *Domini, quid faciam, ut salvus evadam?* Quemadmodum hanc temporis felicitatem Ecclesiæ Christi ex animo gratulantur omnes, qui ad hoc se vocatos intelligunt, ut Novi Testamenti ministerio fungantur, non litteræ, sed spiritus 2. Cor. III. 6. ita serio optant, ut quotquot sic quærunt, ii semper fideles inveniant Doctores, qui verbis Pauli & Silæ respondent: *Crede in Dominum Jesum & salvus eris, ipse ac domus tua* Act. XVI. 30. Sed jure veremur, ne justo sæpius incidant in manus imperitorum magistrorum, qui, nescio quid scandali in responso Paulino somniantes, multo prudentius & consultius opinantur Paulo adversum tenere, quam obsequi, hos homines non ad LEGEM FIDEI, sed ad LEGEM OPERUM pro imperio ablegantes. Sed hi erunt fere, qui nec *Sacræ Scripturæ*, nec *Librorum Symbolicorum Ecclesiæ nostræ spiritum* cognoverunt. Quotquot enim hos consuluerunt magistros, talia responsa dare non possunt. Omnibus igitur precibus rogandus est *Dominus messis*, ut *veros & bonos in suam messem emittat operarios* Math. IX. 38. Luc. X. 2. qui fatis & prudentiæ & patientiæ ad opus conferre didicerunt, fatis quidem prudentiæ ad dilcernenda grana a paleis & triticum a lolio, Math. XIII.

27. fatis vero patientiæ ad parcendum lolio, ne triticum simul eradicent: v. 30. Immo rogandus est *bonus Pastor, qui vitam tradidit pro ovibus* Joh. X. 11. *Magnus ovium Pastor, quem Deus pacis ex mortuis reduxit* Ebr. XIII. 20. ut suo gregi fideles præficiat Pastores, qui animo Pastoris principis imbuti nihil reliqui faciant, quod ad oves bene *pascendas* & rite *custodiendas* pertineat, ut neque lupina voracitate, neque vulpina calliditate direptæ pereant, quas *Deus suo ipsius sanguine redemit* A& XX. 28. Cumque ad officium bonorum Pastorum hoc quoque pertineat, ut oves in *salubria* deducant *pascua*, easque non nisi naturæ ovinæ idoneis impleant pabulis, hoc nomine digni non sunt, qui eis pro divinis oraculis aut sui cerebri somnia, aut aliorum æque imperitorum figmenta inculcant. Hoc non est *pascere*, sed *seducere gregem Domini*. Idem quoque sentiendum de iis, qui quamvis ipsa Scripturæ verba continue crepent, verum tamen salutis ordinem invertunt, eoque ipso non veram, sed falsam proponunt doctrinam. Qui hoc laborant vitio, non docent, sed fallunt, non *convertunt*, sed *pervertunt* auditores. Quorum utinam non legio esset nomen! Qui veram & sanam sequi volent docendi rationem, ii, *sumto Salvatoris jugo*, ipsius se Scholæ tradere debent, ab eoque *humilitatem & mansuetudinem* addiscere, ipsiusque *exemplum* non tam externis vocibus, gestibus & actionibus, quam internis animi motibus ac sensibus imitari Math. XI. 29. abnegata omni insolentia ac arrogantia, quæ & veritatis & pietatis pestes sunt. Qui his laborant vitiis, ii non servi sunt Christi, sed suarum mancipia libidinum. His non *docere*, sed *jubere*, non *monere*, sed *imperare* solenne est. Quos enim *monitis paternis* ad obsequium veritatis flectere deberent, eos minis & plagis impellere solent, quasi non *ministri*, sed *Domini* essent Civitatis Christi. Qui utinam serio meditari vellent, quæ ipse Salvator monuit Luc. XXII. 25. 26. 27. Paulus 2. Cor.

I. 24. & Petrus 1. Ep. V. 3. Sed vereor, ne de iis, qui nunc *esuriunt & sitiunt justitiam* Math. V. 6. idem dici possit, quod Paulus dixit de Corinthiis, eos inter *paucos patres decem millia pædagogorum* habere 1. Cor. IV. 15. Ipse certe Salvator hujusmodi homines semper blande allocutus est, nec alios severius tractavit, quam Phariseos, Sadducæos, & eos, qui ex *oratorio Patris ipsius speluncam fecerant latronum*. Math. XXI. 13. Quid autem cuique conveniat auditori, id non cuivis primum est discernere, sed iis fere, qui ad bonum animum *amore Christi* flagrantem 2. Cor. V. 14. 15. *maturum* adjecerunt *judicium* diuturna subactum *experientia* Ebr. V. 14. Phil. 1. 9. 10. Nihil vero tam difficile est, quam homines Pharisaico tumentes fermento eo humilitatis redigere, ut puræ se gratiæ submittant, abjecta omni fiducia, quam in externa operum justitia posuerunt. Quamvis enim *verbis* agnoscere videantur *gratuitam* prorsusque immeritam hominis peccatoris *justificationem coram Deo, factis* tamen eam, quoad ejus fieri potest, inficiantur, semper aliquid ex *suo admiscentes figmento cordis*, ne in totum pura fervetur. Quid? quod non desint homines melioris forte animi, quam judicii, quibus adeo exosa est doctrina, quæ omnem operum laudem excludit, ut quos eam in deliciis habere audiunt, eos statim dignos judicent, in quos plaustra conviciorum conijciant, ad ravim usque clamantes, omnem *aboleri legem*, omni vitiorum generi valvas & januas aperiri, & nominatim securæ hominum catervæ exitiosa subjici pulvinaria. Sed nihil horum ex vera & sana de gratuita penitusque immerita justificationis peccatorum doctrina sequi, facile intelligere possent, nisi dedecori sibi ducerent *nibili pendere* omnia sua *opera*, quæ tot *luctis & pugnis* ab iniqua redemerunt natura. Nihilo tamen minus credendum est Paulo, qui fide non *labefactari*, sed *stabiliri* docet *legem*. Rom. III. 31. Quid? quod lege demum fidei id præstari possit, quod a lege ope-

rum frustra extorquere satagit turba iustitiariorum. Nobis igitur, cum iussu Ejus, cui refragari nefas est, injunctum esset, edito specimine Theologico, rationem reddere diligentiae, qua, ad subsellia Academica remissi, in hoc genus studiorum incubuimus, id demum huic scopo rectissime inservire iudicavimus argumentum, quod ad hanc veritatem & nobis & aliis imprimendam pertineret. Quare ad ductum oraculi Paulini Rom. III. 27. monita non nulla de Præstantia Legis Fidei in medium proferre decrevimus, quæ ut lectores in partem interpretentur meliorem, eos quo decet verborum honore rogamus.

§. II.

Quod nobis hoc specimine enucleandum proposuimus argumentum, id verbis Græcis ita expressit Paulus: *πᾶ ὅν ἡ καύχησις; ἐξ ἐκλείσθη. Διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; Οὐχὶ ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. h. e. Ubi igitur est gloriatio? Exclusa est; Per quam Legem? Operum? Non; sed per legem fidei.* Quid Apostolus hoc loco nomine *Legis Fidei* insignitum voluerit, præcipua erit quaestio, ad quam tota hæc disputatio redibit. Prius vero quam ad eam rite respondere possimus, necesse habemus de scopo exponere, propter quem hæc verba ab Apostolo sunt adducta. Scire igitur licet, quod Paulo propositum erat vexatissimam decidere controversiam, cujus exordia Act. XV. descripta legimus. Simul enim ac gentiles Evangelio sibi adnunciato fidem præbuerant, per eamque Spiritum Sanctum acceperant, quaesitum fuit, *utrum necesse esset, ut hi cir-*
cum-

cumciderentur & ad servandos ritus Judaicos; qui lege Moſis præſcripti erant, adigerentur? Adfirmabant converſi Judæi, præſertim qui ex ſecta Phariſæorum erant, negabant vero Apoſtoli, qui ſuam ſententiam conſilio Hjerofolymis habito ſtabiliverant. Tantum vero abeſt, ut hoc decreto adquiſcerent omnes, qui natione Judæi, religione Chriſtiani erant, ut potius hanc *controverſiam* continuo *renovarent*. Eo tempore, quo Paulus ſuam ad Romanos ſcripſit Epistolam, inter Chriſtianos, qui Romæ erant, eadem vigeſat controverſia, quæ animos gentilium recens converſorum haud parum turbabat, præſertim cum converſi Judæi illos nullo pacto pro *legitimis Eccleſiæ membris habere vellent, niſi avita Judæorum inſtituta, & nominatim ritum circumciſionis adoptarent*. Qui enim nati fuerant Judæi, ii, pro innata genti ſuperbia, *Judæum & ſanctum, gentilem & peccatorem* unum idemque ſonare opinabantur, vindicatæ ſibi prærogativæ hanc prætexentes cauſſam, quod non tantum *poſteri erant Abrahami, Deique fœderati* per circumciſionem, cujus ſignum unusquiſque Judæus ſuo præſerebat corpore, ſed membra quoque populi Iſraëlitici, quem Deus, inito fœdere Sinaitico, ſuum fecerat peculium, qua utraque prærogativa cum deſtituerentur gentiles, non prius poſſe putabant jure gaudere Civitatis Dei, quam ſignum admitterent *circumciſionis Abrahamiticæ, jugoque ſe ſubmitterent Legis Moſaicæ*. Sed hanc utramque gloriatiſionis materiam in nihilum redigit Paulus paſſim

sim in Epistolis suis, & nominatim in ea, quam ad Romanos scripsit, non minus solida quam arguta distinctione adhibita inter circumcisionem *cordis* & circumcisionem *corporis*, nec non inter legem *cordi* & legem *lapidi* inscriptam. Rom. II. 15. 28. 29.

§. III.

Primum quidem quod ad defectum adtinet circumcisionis, quem Judæi gentilibus exprobrabant, totum negat argumentum. *Abrahamus*, inquit, qui solorum Judæorum *pater* est respectu generationis ex carne, *pater omnium* est *credentium* respectu regenerationis ex fide. Rom. IV. 12. Gal. III. 7. 8. Gentiles Christo credentes pro vere circumcisis haberi debere, ex eo demonstrat capite, quod *animo* gaudebant *circumciso*, quippe qui vera & viva fidei usura Christo non tam adhærebant, quam inhærebant, & nuncio dudum misso omnibus *peccatorum sordibus*, quibus animum ante sui conversionem inquinaverant, jam omnibus se *fructibus conversionis* pulcherrime ornatos ostendebant. Rom. VI. 1. — 8. Quare judæos non conversos pro incircumcisis potius habere æquum erat. Neque enim jure ex vacuo *signo* gloriari licet, ipso *signato*, ipsa rei substantia destitutis. Hunc *spiritum*, hunc sensum esse ceremoniæ circumcisionis non solum ex adfertis Pauli Rom. II. 27. 28. 29. 1. Cor. VII. 19. Gal. V. 6. VI. 15. sed etiam ex testimoniis scriptorum

rum veteris foederis Deut. X. 16. XXX. 6. Jerem. XXXII. 39. Hez. XI. 19. XVI. 30. constat. Nec verior erat materia gloriationis, quam Judæi ex lege Moſis exſculpebant. Quam enim legem Judæi *tabulis incifaſ lapideis* habebant, ea gentiles *tabulis cordis carneis inſcripta* gaudere contende-
bat, adeoque alteris præ alteris ex hoc quidem capite cauſſam gloriandi nullam eſſe Rom. I. 19. 20. II. 14. 15. eoque minus Judæos aliquam exinde prærogativam jure ſibi vindicare, quod non minus ipſi, quam gentiles, datam ſibi *legem violaverant*, id quod prolixo criminum catalogo utriſque exprobrat Apoſtolus Rom. I. II. capitibus, unde ſequebatur, non ſolum *vacuam*, ſed etiam *ſtultam* eſſe *gloriam*, quam ex lege violata acceſſebant. Neque enim quiſquam *audiendo*, ſed *faciendo* legem juſtitiae laudem meretur. Quid? Quod judæorum, quam gentilium eo deterior eſſet conditio, quo enormius eſt facinus *expreſſam legis litteram*, quam debilius ac obſcurius naturæ lumen negligere. Rom. II. 17. ſqq. Ex quo igitur Paulus hoc modo *omnes homines*, ſive Judæorum, ſive Gentilium ex grege eſſent, in *unam* conjecerat *maſſam*, hanc ſubjungit ſententiam: πάντες ἐν ἡμαρτον καὶ ὑπερένται τῆς δόξης τῆ Θεῶ. Quæ quidem verba duo involvunt. Verbum enim ἡμαρτον ipſum actum dicit peccantium, quo ſibi culpam & pœnam contrahunt, locutio vero ὑπερένται τῆς δόξης, noſtro quidem judicio, ipſum culpæ effectum dicit, quo nimirum naufragium famæ faciunt, vel ut fortius loquar, tetram infamiae notam adtra-
unt

unt. Quemadmodum enim qui simplicem decoxerunt existimationem indigni habentur, qui honestorum hominum consortio utantur, ita per peccatum omnes homines indigni sunt, qui coram Deo compareant, ejusque consortio beatifico fruantur. Atque ita clarissime patet, quid sibi velit *verbum justificandi*, quippe quod *actum denotat, quo macula infamiae tollitur, & pristina redditur innocentia*, ut homini peccatori nihil amplius adhæreat probri, quod Deo infinite justo impedimentum objiciat, quominus illi liberum accessum ad se concedere, & accedentem perpetua gratia amplecti possit. Huc igitur redit quæstio, quo pacto homini confesso peccatori hæc tanta felicitas obtingere queat? Respondet Paulus v. 24 hoc fieri δωρεάν, *gratis*, nullo intercedente merito, τῇ αὐτοῦ χάριτι *ipsius gratia*. Pronomen αὐτῆς refertur ad Deum v. 23. nominatum. Διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ ἰησοῦ. En *modum*, quo Deus aditum sibi patefecit ad *exercitium gratiæ*, quod sine redemptione locum habuit nullum. Nam Deus est æque infinite *justus* ac infinite *bonus*.

§. IV.

His præmissis, ad verba Textus, quem §. II. adposuimus, redire licet: πᾶς ὁὖν καύχησις; vox καυχῆσις quid hoc loco significet, omnium primo eruendum. Nostro quidem judicio nihil est aliud, quam *actus*,
quo

quo quis ita sibi gratulatur suam justitiam, eamque perfectam, ut ei ex merito debeatur hæreditas vitæ æternæ. Hanc gloriationem cum Apostolus per legem operum non exclusam, per legem vero fidei exclusam esse dicit, ad duplicem nos deducit quæstionem, quarum altera de eo est, quid lex operum? altera de eo, quid lex fidei hoc loco significet? Lex utrobique *Fædus* significat; Lex operum *fædus legale*, Lex fidei *fædus Evangelicum*. Quæ adjiciuntur voces operum & fidei, eæ conditiones horum *fæderum* determinant. Prius *fædus* breviter expressum sic habet: *Fac legem, & vives*, posterius: *Crede Evangelio, & vives*. Quænam vero est ratio, cur *fædus legale* non excludat gloriationem? Hoc ex ipsa *fæderis* conditione discendum. Sic igitur lex operum plenius exprimi debet: Facea, quæ lex imperat, fac omnia, fac ea semper & ubique, fac ea modo perfectissimo. Si hoc facis, nulla in te culpa est, ob eamque causam nulla adest ratio, cur a fruitione vitæ æternæ excludaris. Deus enim justus est, & non potest non fidem datam servare. Sed, inquires, cum Deus talem tulit legem, ludum jocumque fecit homines, quod Deo prorsus indignum est. Minime. Omnino serio egit, non quod ipse scivit, in potestate hominis positum esse talem legem implere, sed ut homo sciret, quanta esset gratia, qua sine operibus justificatur, atque hoc facto, tam grato imbueretur animo, ut eo postea ad omne officii genus non tam duci quam trahi, non tam ferri quam

rapi posset. Nihil enim amore fortius. Quem enim quisque impensissime amat, ei obsequia præstat promississime, & quidem ita, ut exinde maximam voluptatem percipiat, jucunditatemque. Atque ita intelligere datur, cur Paulus legem fide stabiliri adseruerit Rom. III. 31. Hunc vero ordinem servat amor, ut Dei amor nostri præcedat, & noster amor Dei sequatur. Nisi enim ille hunc accenderet, frigidi essemus in æternum. Hoc nos docet Johannes I. Epist. IV. 7. 8. 9. 10. &c. Sed hunc Dei amorem cognoscere & credere debemus v. 16. Atque ita sponte sua se nobis penitus introspectiendam sistit Lex fidei, qua Fœdus Evangelicum indigitari diximus.

§. V.

Vox fidei varie sumitur in Sacris Litteris. Hoc loco duas tantum adnotasse sufficiat hujus vocis significationes, quas adhibere solent Theologi, cum fidem distinguunt in eam, *quæ creditur*, & eam, *qua creditur*. Illam interpretantur *doctrinam*, quæ fidei objectum est, hanc *adsensum*, quem huic doctrinæ præbere debemus. Si rationem, cur doctrina *fides* adpelletur, investigare velimus, rem paulo altius repetendam putamus, quam facere solent, quibus dixisse sufficit, ab objecto desumptam esse denominationem. Eam potius *Fidem* dictam putaverim, quod hæc doctrina, evidentem continet demonstrationem *completorum*

vaticiniorum, quibus Deus olim doctrinam Evangelicam promiserat. Hoc certe respectu Deus in **Sacris** Litteris passim dicitur πιστός, *fidelis*, v. g. 1. Cor. I. 9. X. 13. 2. Cor. I. 18. 1. Thef. V. 24. 2. Theff. III. 3. &c. unde πίστις ei tribuitur, cum dictorum constantia est significanda. Christo enim misso, passo, mortuo &c. *liberavit Deus fidem*, quam patribus dederat. Hinc fides quæ creditur, πιστός λόγος dicitur 1. Tim. I. 15. IV. 9. Tit. I. 9. III. 8. Quare alio nomine λόγος ἀληθείας passim insignitur 2. Cor. VI. 7. Eph. I. 13. Jac. I. 18. eadem *doctrina*, non tantum ideo, quod abhorret ab omnibus *fraudibus, fallaciis & mendaciis*, sed & ideo, quod *gratiam Evangelicam in umbris & figuris olim delitescentem in apricum produxit*. Quare etiam absolute ἀλήθεια sæpissime adpellata reperitur. e. g. Joh. VIII. 32. XVII. 17. 19. 2. Cor. VI. 7. Gal. III. 1. V. 7. Eph. I. 13. 2. Thef. II. 12. 25. 2. Tim. IV. 4. 1. Tim. II. 4. VI. 5. Eadem ratione adpellatur nunc λόγος χάριτος Act. XIV. 3. XX. 32. nunc absolute χάρις Rom. VI. 14. 15. in oppositione nimirum ad legem, quæ non *grata* sed *dura* observatu erat, Act. XV. 10. nec verum & vivum excudebat Salvatorem, sed tantum obscuram ejus umbram delineabat. Col. II. 17. Ebr. VIII. 5. X. 1. Externa saltem *littera Legis* nihil nisi *cultum* habebat *umbraticum*, qui insuper non *gratiam*, sed *iram Dei*, non *justificationem*, sed *condemnationem* peccatorum concionabatur Rom. IV. 15. Quatenus

vero sub hoc velo latebat *doctrina Evangelica*, hæc nunc πνεῦμα, *Spiritus*, Rom. II. 29. VII. 6. VIII. 2. 4. 5. 6. 9. 10. 2. Cor. III. 6. 8. 17. nunc πνεῦμα Eph. I. 9. 10. Col. I. 26. &c. *Spiritus* quidem eodem sensu, quo veritas. Nam spiritus id dicitur, quod Legibus ritualibus præfigurabatur. Sensus Mysticus dici solet. *Mysterium* vero, quod hic sensus prius non patebat, quam velum *Mosis* remotum esset, ut in ipsum quasi *fundum Legis* introspicere liceret. 2. Cor. III. 14. 15. 16. 17. quo quidem ultimo commate vox ἐλευθερίας non libertatem agendi, sed libertatem introspiciendi & perspiciendi sensum reconditum, quæ, velo demum detecto, per Christum datur.

§. VI.

Atque hæc de *Fide*, quæ creditur, monuisse sufficiat. Nunc ad *Fidem* progredimur, qua creditur. Hoc genus fidei generatim loquendo est *assensus*, quem quis alicui dat *propositioni*. Qui artificiosius, quam popularius loqui amant, ii aliis propositionum generibus locum dandum non putant, quam in quibus ratio credendi ex *authoritate* proponentis pendet. Atque ita fidem in *Humanam* & *Divinam* distinguunt, prout vel humana vel divina nititur *authoritate*. Hæc, ratione objecti, absolutæ, illa hypotheticæ est certitudinis, quamvis utraque ratione subjecti sæpius iusto scrupulosior esse possit. Quod si vero com-

munem loquendi consuetudinem sequi velimus, *fides* erit *adsensus*, quem quis alterius enunciationibus præbet, *cujus demum cunque fuerint generis*, ne iis quidem exceptis, quæ ex notionibus omnium communibus & experientiis quibusvis indubitatis constant. Si te non credere diceres, solem lucidum & ignem calidum esse, ludibrio te exponeres hominum simplicium, qui hoc non credere stultorum, immo insanorum esse putabunt. Si hoc te *scire*, non *credere*, dixeris, idem de te ferent iudicum, quod de Paulo tulit Festus Act. XXVI. 24. Hanc communem loquendi consuetudinem Sacrae etiam Litteræ sequuntur, *cujus rei testimonium habemus in colloquio Salvatoris cum Thoma Joh. XX. 25. 27. 29.* ut alia Scripturæ loca silentio præteream. Hinc *fides* in *Historicam* & *Dogmaticam* distinguì posset, prout sensus vel historicis, vel dogmaticis adhibetur propositionibus. *Fides* vero *historica*, quæ vel nudam rerum notitiam, vel *adsensum* solummodo humanum veritatibus salutaribus datum significat, *fidei* nomen non meretur. Ad *prærequisita* *fidei* hæc referri debent, ipsam vero fidem non ingrediuntur, nedum absolvunt. Multo minus *notitia mortua* & *adsensus mortuus*, si quis datur, *fidei* nomine venire debet. *Fides* enim est actus mentis, quo quis *certo statuit, verum esse quod proponitur*. Nec quisquam ea se putat, aut dicit credere, quæ ipsi dubia sunt, nisi is sit, quem certum aliquod interesse eo vel stupiditatis vel necessitatis adegerit, ut aliena ab

animi sententia proferat, aut se ipsum, aut alios decepturus. Quibus in casibus hoc locum habere possit, nunc non vacat exponere. Interea Lectores brevitatē causā ad quotidianam remittimus experientiam & præcipua incredulitatis exempla, quæ ipsi Discipuli Christi ostendebant, antequam Spiritus Sanctus post adscensum Domini ad cœlos omnes dubitationis fluctus sedaverat. Sed meminerimus, nobis in primis propositum esse disputare de *Lege Fidei*, quæ *Legi Operum* opposita, omnem *excludit gloriationem*, Pauloque in loco, quem præ manibus habemus, de alio fidei genere sermonem non esse, quam quod *sco-*
po ipsius inservit, qui ad *justificationem* hominis peccatoris *coram Deo* tendit.

§. VII.

Si Legem fidei paucis verbis repræsentare & una expressam propositione exhibere velimus, nulla nobis nec brevior, nec aptior videtur, quam quæ responso absolvitur Paulino, cujus supra mentionem fecimus: *crede in Dominum Jesum Christum & salvas evades* Act. XVI. 31. Hic habemus σοφίαν Θεῶ ἐν μυστηρίῳ I. Cor. II. 7. hic habemus τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον I. Tim. III. 16. hic habemus νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας Jac. I. 25. quæ non *obscuris symbolis* imperfecte instruit, sed ipsum AGNUM DEI *auferentem peccatum mundi* in substantia exhibet Joh. I. 29. quæ non more pædago-
gi

gi virga & ferula nolentes terret & cogit, sed *spiritum* largitur *spontaneum*, qui efficit, ut *præcepta in deliciis habeamus* Pf. CXIX. II. 14. 24. 32. 35. 39. 45. 47. 56. 72. 93. 97. 99. 103. III. 127. Gal. III. 24. IV. 1. 2. 3. 5. 6. 7. sed hanc animi voluptatem, quæ ex facienda lege percipitur, deinceps considerabimus. Nunc primum fidei actum declarare volumus, quo *Christum legis spiritum* sibi oblatum recipit, eoque ipso hoc præstat miraculum, ut homo, qui in iudicio Dei omnia scientis ac videntis purus putus stigmatias erat, omnibus peccatorum sordibus intra & extra contaminatus, ob eamque causam acutissimis conscientiae doloribus, angoribus & terroribus vexabatur, sententia Dei absolutoria ab omni se culpa ac pœna liberatum sentiat, ipsique ob tantum beneficium *gratias* agat *humillimas*, nihil magis in votis habens, quam ut ipsum in posterum *ex toto animo diligat*, ipsiusque *præceptis obedientiam* præstet *perpetuam*, nuncio misso omnibus, quæ conscientiam antea adflixerant, peccatis. Hæc est fides iustifica & salvifica. Et quamvis forte non desint, quibus satis fuisse videatur, si justificationem hominis peccatoris in nuda & sola remissione, seu nonimputatione peccatorum posuissimus, nulla mentione facta fructuum, quos adposuimus, de industria tamen hos adjecimus, partim ut non separaremus, quæ Deus voluit esse *conjunctissima*, partim ut ostendenderemus, hominem non *falsa* sed *vera*, non *mortua* sed *viva* justificari *fide*, nec aliam

veram esse fidem, quam quæ inter dolores atque angores oritur conscientiæ, *gratum animum* habet adjunctum, & *fugam peccatorum perpetuam*, non ex nudo & solo *pœnarum metu*, sed, quod virtutis est, ex *vero & vivo Dei, justitiæque amore* derivandam. Hoc enim consilio viam præcludere voluimus temeritati eorum, qui, nescio qua animi cæcitate percussi, remissa hæc somniant peccata, quæ nunquam serio fuerunt detestati, fidemque sibi fingunt deceptricem, quæ nec præcedentis pœnitentiæ peccatorum, nec subsequenti obedientiæ mandatorum gnara sit. Nihilominus tamen minus hac lege fidei omnem peccatoris *gloriationem penitus exclusam*, & omnem justificationis laudem Deo relictam volumus. Quum justus & injustus, justitiæ & injustitiæ in hac doctrina perpetua fieri soleat oppositio, verbo monendum est, hic *justum* dici, qui *nulla prorsus culpa* tenetur, & quem *nulla ideo pœna* manet. *Justitia* igitur *immunitatem* involuit *universalem* ab omni peccatorum genere, quocumque *demum nomine* veniat. Unde quid *injustus* & quid *injustitia* sibi velint, vi oppositorum constat. Quando igitur homini peccatori obtingit justificatio, tunc *tam justus declaratur*, ac si *nullum unquam peccatum commississet*, seu, quod idem est, *omnia ei peccata remittuntur*, quam multa & varia, quam gravia & enormia unquam esse possint. Dicitur igitur vix potest quantus bonorum cumulus in hac brevissima contineatur propositione: PECCATA TIBI REMISSA SUNT. Ubi enim

enim nullum est peccatum, ibi nulla est poena, ubi nulla est poena, ibi nullus dolor, nullus angor, nullus terror adest conscientiae, sed status vere beatus Ps. XXXII. 1. 2. eoque beator, quod quamdiu durat sibi conjunctum habet omni dulcedine dulcius solatium ac gaudium, durare vero potest & debet in omnes aeternitates. Hæc Græca sunt iis, qui causæ salutis secure indormiscunt, nec quid dolor & angor de admissis, nec quid solatium & gaudium de remissis peccatis sit, intelligentes.

§. VIII.

A re igitur alienum non fuerit hoc loco unum alterumve monitum de *genesis Fidei justificæ & Salvificæ* interferere? Primum quidem hoc certum est, hanc fidem oriri non posse nisi in animo hominis poenitentis, & quidem *ita poenitentis*, ut, *abjecta omni fiducia in iis posita, quæ ex mandato Legis operum præstare conatur, omnem justitiæ laudem aliunde quærendam esse, discat.* Sed homines poenitentiam agentes eo humilitatis ac sinceritatis deducere, ut nihil suis viribus, nihil suis operibus tribuant, sed de his omnibus plane desperent, & omnia, omnia, omnia ex *mera Dei gratia* & sperare audeant, & haurire discant, *hoc opus hic labor est.* Hoc enim nemo homo, quantacunque vel sapientia, vel eloquentia polleat, sed *solus Deus* omnipotens efficere potest. Ad fidem enim animo

humano ingenerandam non minor sufficit potentia, quam qua *Deus ex mortuis excitavit Christum*, quem pondus peccatorum totius mundi opprefferat, suffocaverat, exanimaverat Eph. I. 19. Coll. I Joh. II 2. Sed ut hoc credant, qui, excusso securitatis somno, apertis oculis videre cœperunt, in quantam se miseriam transgressionem legis operum præcipitarunt, omnium difficillime a se impetrare possunt. Quotus enim quisque est, qui non, saltem aliquandiu, in ea est hæresi, ut sibi persvadeat, justum se fieri posse, si sedulo ad hoc incumbat, ut quæ *bona & recta* sint *faciat*, quæ *mala & prava* sint *omittat*. Quo quisque sibi in hoc proposito longius videtur progressus, eo se somniat justiore esse, & quod adhuc absurdus est, eo se *effert insolentius*, plaustra convitiis in eos conjiciens, qui sua sequi vestigia detrectant. Interea si *operariam* eorum *justitiam* paulo proprius intueri liceat, nihil aliud continet, quam opera *externe honesta*, quæ a quolibet homine postulari possunt. Qui ceteris rectius sentiunt, ii ad hoc quoque evigilant, ut *interiores* quoque *sordes* expurgent, sed nihil aliud conando efficiunt, quam *bos*, qui in *lutum* incidit, qui quo se *jactat fortius*, eo se in *lutum demergit altius*, donec *necesse* habeat clamare cum iis, quorum statum sub lege operum describit Paulus Rom. VII. 24. *ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος* &c. Quam acerbis dolorum facibus urantur, quam gravibus fluctibus terrorum jactentur, qui pugnam inter *exteriorem & interio-*
rem

rem sui hominem recte sentiunt, id non alii intelligunt, quam qui ipsi sunt experti. Inter hos *scientiæ terrores & tremores*, qui pro infinita *hominum* differentia ratione sexuum, ætatum, temperamentorum, aliarumque circumstantiarum *infinite variant*, oriri solet *vera fides*, simul ac homo desit quærere, *utrum sit peccatum, an non sit peccatum*, & utrum *levius an gravius* haberi debeat, adprobans *judicium Dei*, quo omnia peccatoris opera utcunque insignem *honestatis speciem* præ se ferant, sub *peccatum conclusit*. Rom. III. 9. 10. XI. 32. Gal. III. 22. Ps. XIV. 23. LII. 3. 4. Nihil enim tam *perfecte bonum* ab imbecillitate hominum expectari potest, quin aliquid ei adhæreat vitii. Et si omnium hominum aciem oculorum fugeret, divinam tamen scientiam non fugit. Infinitæ sunt circumstantiæ, quæ faciunt, ut alii *citius*, alii *serius legi fidei obtemperare* discant. Has si determinare vellemus, temere desudaremus. Interim tamen quotidiana docet experientia, alios citius, alios serius *Deo victas dare manus*, ejusque tum *justitiæ exactissimam rectitudinem*, tum *misericiardiæ immensas divitias agnoscere*, utrique quod suum est tribuendo. Qui Deum recte cognoverunt, eumque *talem* agnoverunt, *qualem* se suo in *verbo* ipse descripsit, ii hæc duo verissima esse statuunt, Deum adversus peccatum *æterno odio*, erga ipsum vero peccatorem *æterna gratia* plenum esse. Huc igitur spectant omnia Dei instituta, quæ in regno gratiæ procuravit, ut homo, ab omnibus pecca-

torum sordibus perfecte liberatus, *totum* se gratiæ fingendum atque formandum tradat, atque ita *æternis solatiis & æternis gaudiis* fruatur. Hunc in finem *unigenitum filium in mundum misit*, ut patet ex effato ipsius filii Joh. III. 16. Sed nisi hic *acceptetur*, nulla salus locum habere potest. Hæc *acceptatio fit fide*, quæ Dei promissis adsensum præbet. *Nec plus, nec minus* ad justificationem requiritur peccatoris. Sed fides debet esse *vera*, non ex verbo *humano*, sed ex verbo *divino* orta. Hoc verbum prius *cognosci & intelligi* debet, quam fides ei rite possit tribui Rom. X. 14. Facessant igitur *humana somnia*, quæ Deum *aliter animatum* fingunt, quam ipsius verbum docet. Hoc verbum *omnia parata esse* dicit, jubetque omnibus, ut *veniant ad nuptias* Math. XXII. 4. Fide vero venit Joh. VI. 35. Sed ad Christum est veniendum, in Christum credendum. *Ipsè*, non alius, est *via, veritas & vita* Joh. XIV. 6. Christi ejusque meriti explicitam notitiam requiri, antequam fides accendi potest, ipsa rei natura docet, adgnoscente & confirmante Scriptura Rom. X. 14. 15. Ipsa vero fides ab *assensu incipit & in fiduciam adprehensionem & fruitionem Christi ejusque meriti definit*. Prima assensus initia in animo hominis vere poenitentis, peccatorumque turpitudinem detestantis *tremulum quoddam gratiæ gignunt desiderium*, quod sibi conjunctos habet *radiolos quosdam spei remissionis peccatorum*, modo eminus, modo proprius inter dolores & angores promicantes. Hoc Salvatore dicitur *esurire & sitire justitiam*, qui certum *saturationis promissum addit* Math. V. 6. Hoc gratiæ desiderio

derium continuo auget Spiritus Sanctus, primis spei
scintillis oleum Evangelicum adfundendo, donec in
plenam & claram erumpit flammam fiduciæ, qui de-
mum *vera & viva* est Fides? vera quidem, cum ad-
sensus veritati datus non sit *vacua* quædam *imagina-
tio dormientis*, sed *plena persuasio vigilantis*, *viva* ve-
ro, cum non consistat *intra nudam speculationem &
probationem* intellectus, sed veram involvat adpre-
hensionem voluntatis, & fruitionem objecti sui iustifici,
quod est CHRISTUS peccatorum Expiator. Præterea
eo etiam respectu *viva* dici potest, quod illo ipso tem-
poris momento, quo *Christum adprehendit*, non tantum
persentiscit donum remissionis peccatorum, quod meri-
tum ipsius adprehensum confert, sed etiam hoc ita
afficitur, ut qui inde nascitur *sensus gaudii jucundissimi
& latitiæ defæcatissimæ* per totam vitam memoriæ in-
fixus hæreat. Neque enim fieri potest, ut tanta in-
terioris hominis, omniumque ejusdem sensuum muta-
tio sine vividissima adperceptione peragatur, præ-
sertim cum *affectus grati animi*, qui ex *justificatione*
exardescit, omnes hominis vires incredibiliter *recreat &
renovet*. Qui aliter sentit, is eo ipso haud obscure
prodit, se nondum fuisse expertum, quid sibi velit e
*statu iræ & condemnationis in statum gratiæ & justifi-
cationis* transferri. Hæc ea fides est, quam *justificam
& salvificam* dicimus. Quæ his *effectibus* non elucet,
ea pura puta est *deceptio*, quæ nec justificat, nec sal-
vificat, sed hominem peccatorem in *statu maledictio-
nis & condemnationis* relinquit. Quam vis enim alii at-

que alii sint *gradus* tum *dolorum* & *angorum*, qui præcedunt, tum *solatiorum* & *gaudiorum*, quæ sequuntur justificationem, minimus tamen gradus utrorumque major est, quam inexpertis in mentem venire potest.

§. VIII.

Quoniam vero ministri Evangelii, qui expergefactis conscientiis Legem Fidei inculcare satagunt *immensas divitias gratiæ divinæ* prædicando, nihil sæpius occini audiunt, quam *defectum dignitatis* recipiendi, quod iis offertur, *beneficium justificationis*, hoc loco paucis ostendisse juvabit, quam absurdam ore loquelam fundant, qui suæ *credendi tarditati indignitatis excusationem prætexunt*. Neque enim *gratia* esset *gratia*, si *dignis* conferretur. Quisquis gratiam divinam meritis vel promereri vel provocari somniaverit, is *notionem* nominis *gratiæ* destruit, & æque absurde loquitur, ac si *visu sonorum* & *auditu colorum qualitatem percipi* diceret. Ipsa enim *natura* gratiæ hoc postulat, ut *indigni* sint quibus obtingat. Sic certe Paulus judicat Rom. X. 6. ubi gratiam non gratiam fore docet, si locum relinqueret operibus, ex iisque suos suspenderet actus. Quamvis enim Apostolus hoc loco aliam tractet quæstionem, eandem tamen notionem nominis *gratiæ* retinet. Hinc ubi in eo versatur, ut causam justificationis exponat semper omnia *excludit opera*,

ra, eamque *meræ* superstruit *gratiæ*. Sic hominem hoc beneficio potiri dicit *δωρεάν*, *gratis*, *χωρὶς ἔργων νόμου*, *citra legis opera* Cap. III. 24. 28. fidemque homini non *operanti*, sed credenti imputari ad iustitiam Cap. IV. 5. Quid? quod eum, qui gratia iustificationis beandus est, ibidem diserte vocet *ἀσεβῆν*, impium, quo quidem nomine etsi digitum non intendat in ejusmodi hominem, qui omnem *exuit speciem exterioris honestatis*, seque in omnis generis *scelera & flagitia* ingurgitat, instar *equi in prælium ruentis* Jer. VII. 6. Talem tamen intelligit, qui *reus* est condemnationis, *nihil habens*, quod nomine *boni operis* insignire possit, quamvis coram hominibus tam *probus & iustus* adpareat, ut dignum habeant, cui statuas publice ponant. Quum Deus hominem invenit peccatorem, quem justificaturus est, non quærit, quam *multa* aut *pauca*, quam *gravia* aut *levia* commiserit peccata, sed quam *indignum* se *gratiæ* sentiat. Ratio in promptu est. Gratia enim divina non est *exigua* quædam *lacuna*, sed *immensus Oceanus*, qui æque *maximis* atque *minimis* hominum *culpæ* eluendis ac *pœnis* demergendis sufficit. Mich. VII. 19. Quare etiam cum *altitudine cæli* comparatur Ps. CIII. II. CVIII. 5. Quisquis igitur *Legi Fidei* obedientiam præstare eo nomine detrectat, quod *nimia* sit tum *multitudo*, tum *turpitudine* peccatorum, quibus se obrutum sentit, is dicam scribit Paulo, qui gratiæ divinæ *ὑπερβάλλοντα πλῆτον* Eph. II. 7. *ἀνεξίχνιασιν πλῆτον* Cap. III. 8. tribuit.

Hic

Hic falsus *prætextus*, quem multi suæ *incredulitati* obtendunt, plenus *absurditatis* est. Neque enim Deo, qui *immensa abundat gratia*, & Christo qui *infinito excellit merito* difficilius est *gravissima* quam *levissima* remittere peccata, modo peccator, iis agnitis, *justitiam effusuriat* & *sitiat*, legique Fidei obedire non detrectet. Si vel totam perlegeris Scripturam Sacram, ne minimum invenies vestigium, ex quo colligere liceat, ullum peccatorem vere pœnitentem a Deo unquam ob *multitudinem* aut *turpitudinem* peccatorum fuisse *resectum*. Quin potius ipse Salvator optimus maximus, nullo discrimine addito, ad se invitet *omnes*, qui *onere peccatorum pressi* & *fatigati sint* Math. XI. 28. & diserte negat, *se ullum, qui ad se venerit, ejecturum fore*. Joh. VI. 37. *Non veni, inquit, ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam* Cap. IX. II. Luc. V. 32. *Venit ut medicus non recte valentes, sed morbo laborantes curaturus, non sacrificiis accipiendis, sed misericordia exhibenda delectatus* Math. IX. 12. 13. Quid multis? Parabolæ Christi de *ovicula perdita* & de *filio dissoluta*, quæ Luc. 15. leguntur, satis evincunt, nullum peccatum, quantumvis turpe & enorme fuerit, ob stare, quominus vere pœnitens, *Legi* obediens *Fidei*, justificetur. Id quod etiam exempla DAVIDIS, PETRI, PAULI, *Mulieris Peccatricis* &c. extra controversiam ponunt, ut nihil dicam de *multitudine* & *turpitudine* peccatorum, quibus contaminati fuerant, quam plurimi, qui ex paganismo ad Christianismum ministerio

Apo-

Apostolorum convertebantur. Qui scire voluerit, quales multi eorum ante conversionem fuissent, is satis habebit legisse catalogum turpissimorum scelerum, quem Paulus I. Cor. VI. 9. 10. texuit. Hæc non ideo monemus, ut male sanam *peccandi licentiam* commendemus, sed ut *gratiæ* Divinæ inexhaustas *divitias* ex vero prædicemus, eoque ipso, si fieri potest, peccatoribus etiam turpissimis spem faciamus impetrandi remissionem peccatorum *ῥωγῶν*, sola hac conditione, ut *nuntium mittant increduliati*, & *Christum* ejusque *meritum* vera & viva *fide amplectantur*.

§. IX.

Interea non ideo Deus *Legem Operum* ab *actū* justificationis remotam voluit, quod homini peccatori gloriam se ipsum emendandi invidet, sed quod luce clarius videt, fieri prorsus non posse, ut hac via ad *veram* perveniat *justitiam*. Quidquid enim virium ad hanc efficiendam sibi peccator insolentius quam sapientius arrogat, id purum est NIHILUM. Sed hoc ipsi persuadere, hoc opus hic labor est. Interea Sacrae Litteræ homini mere naturali facultatem emendatricem & clarissime & certissime abjudicat. Ipse Salvator diserte dicit: *Sine me nihil potestis facere*, nulum fructum ferre Joh. XV. 5. & Paulus non tantum bene *volendi*, sed bene etiam *faciendi* facultatem a Deo proficisci docet Phil. II. 13. quemadmodum omnem of-

ficii faciendi laudem sibi suisque operibus abrogat & Deo in solidum tribuit, etiam quod ad *consilii capiendi* facultatem attinet. 2. Cor. III. 5. Quantum boni expectare licebit a nobis, qui in ipso utero ex *materia peccatrice creti* sumus, *fotique*. Psalm. LI. 7. & quorum omnia *cordis figmenta inde a pueritia sunt mala*? Gen. VIII. 21. *Quis integrum vitæ scelerisque purum inveniet ubi nemo est*? Job. XIV. 4. conf. Cap. XV. 14. 15. 16. Quid multis? Quotquot extra Christum sunt, eos Paulus *atheorum* in numerum refert Eph. II. 12. non quod omnes crassæ indulgent idololatriæ, quæ in gentilismo viget, sed quod Deum neque *timent*, neque *colunt* Pf. XIV. 1. sqq. LIII. 2. sqq. Rom. III. 10. 18. quodque ii, qui *sensum Numinis* admittere cœperunt, sæpe non *filiali*, sed *servili* feruntur timore, ipsi quoque potius *horrent*, quam *diligunt*. Quemadmodum vero qui ita animo sunt adfecti nihil habent, de quo *glorientur*, ita necesse est, ut Deo adhuc minus placeant, cum eo stultitiæ progrediuntur, ut, quam sibi deesse intelligunt *justitiam*, eam uon tam *precibus expetere*, quam *operibus redimere* satagunt. Quid vero de ista dicam stultitia, qua, nefariam hanc mercaturam exercentes, Deum omnia videntem & scientem *subærat*is nummis decipere non erubescunt? Quid enim aliud est *justitia operaria*, quam *spuria moneta*? Quid? mendacii arguendus est *Deus omniscius*, qui *universaliter pronuntiavit*, nullum esse qui bonum facit, ne unum quidem? Pf. XIV. 3. LIII. 4. Quod vero
via

via legis operum ad veram justitiam grassari non datur, id exinde provenit, quod homines mere naturales *caro sunt* Gen VI. 3. caro vero legem enervat, ut justitiam Deo acceptam producere nequeat, quippe quod Paulus ἀδύνατον, *impossibile*, dicit Rom. VIII. 3. Nomine vero *carnis* intelligitur *vis adfectuum sensualium*, quæ tanta est, ut hominem in barathrum vitiorum præcipitem agat nihil, penſi habens ſaniora monita, quibus intellectus verbo illuminatus eam ad obedientiam Legi præſtandam revocat. Cap. VII. 14. 24. Quidquid igitur homo ſuis viribus & operibus ad ſui Juſtificationem & ſactificationem conferre valet, id purum putum eſt NIHILUM, ut ſupra monui, quod ultra exteriorem actionum honeſtatem non progreditur. Quid? quod ne de hac quidem gloriari poſſit, niſi cui honeſta contigerit educatio. Quum vero *Lex ſit ſpiritualis*, & omnium tum *ſuperiorum*, tum *inferiorum* animi *facultatum conſenſum* ad opus vere bonum producendum requirat, facile conſtat, quam vere dixerit Paulus: ἐξ ἑγών νόμος ὁ δικαιοῦνται πᾶσα σὰρξ, *nemo operibus Legis juſtificari poteſt* Cap. III. 20. Fieri igitur non poteſt, ut ad *juſtificationem* hominis peccatoris coram Deo, alia perveniatur *via*, quam quæ per *Legem Fidei* patet. Quoniam vero *Lex Fidei* verbo imperativo, CREDE, exprimitur, ad duas hic reſpondendum eſt quæſtiones, nimirum *quid ſit credendum?* & *quatenus* credendo obtineatur *juſtificatio*, ſeu, quod hic materialiter idem eſt, *remiſſio peccatorum?* Generatim loquen-

do objectum Fidei est verbum Dei, five id *præcepta*, five *promissa* contineat. Qui justificabitur, ei necesse est, ut peccata & *cognoscat* & *adgnoscat*, iisque *serio doleat*. Vera enim fides locum non invenit in aliis, quam quos commissorum *peccatorum* ita *pœnitet*, ut justitiam ardentissime *esuriant* & *sitiant*, ut verbis Salvatoris utar Math. V. 6. Primum igitur credendum est *verbo Legis*, quod ipsam peccati naturam & horrendas ejus consequentias manifestat. Deinde credendum est *verbo Evangelii*, quod *generatim* immensas *gratiæ* divinæ *divitias* aperit, & *speciatim* CHRISTUM, Ejusque *infinitum meritum* offert, tanquam unicum medium, quo tum *justitiæ* Divinæ in peccatores vibrata maledictionis *fulmina* evitare, tum *gratia* Divina peccatoribus *destinatum* & *procuratum* justificationis *beneficium* participare possint. Quemadmodum autem gravissimum est peccatum *verbo* cuicunque *Divino fidem negare*, quippe quod idem est, ac Deum sanctissimum mendacii arguere, ita negari non potest, quin fides, quæ veracitatem Dei agnoscit, inter bona opera locum teneat eximium. Maximi igitur momenti quæstio est, utrum Fides *eatenus* hominem peccatorem *justificet*, *quatenus* rationem habet boni operis? Non dubito fere, quibus ita videri possit, sed primum quidem hoc observandum, hujus quidem operis bonitatem, quanta quanta est, Deo tribuendam esse, juxta disertum effatum Salvatoris τὸ τό ἐσι τὸ ἔργον τὸ θεῶ, ἢ αὐὰ πισεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν Ἐκεῖνος, hoc est
opus

opus Dei, ut credatis in eum, quoniam Ille misit. Joh. VI. 39. quod quidem oraculum quamvis ita exponi possit, ut opus Deo gratum designet, nihilo tamen minus Dei proprium opus est juxta Col. II. 12. Phil. I. 6. II. 13. Ebr. XII. 2. Homo enim natura est incredulus, & nunquam Deo crederet, nisi Spiritus Sanctus Fidem accenderet, ut Lutherus ex vero docet in Expl. Symb. Apost. Act. III. conf. dicta, quæ modo citavimus. Qui viam pacis ignorant, quomodo notitiam prærequisitam suæ ipsorum opera comparabunt? Es. LIX. 8. præsertim cum natura sint *tenebræ* Eph. IV. 18. v. 8. Qui in corde suo Deum esse *negat* Pl. XIV. 1. LIII. 2. quomodo *promissionibus Dei ad sensum præbebit*? Præterea *adsensus ad intellectum* pertinet, qui non *activa*, sed *passiva* animæ facultas est, adeo ut *Fides* opus hominis *eatenus* esse nequeat. Quod ad *Fiduciam* attinet, quæ ipsam *Fidei animam* constituit, ea quidem tribuitur *voluntati*, quæ facultas vi agendi gaudet, sed nihil ad *actum* fidei conferre potest, nisi *Spiritus Sanctus* eam *flectat* Eph. I. 19. 20. Si quæ igitur *vis* inest *Fidei* ad actum justificationis producendum, eam non homini sed Deo acceptam refert. Hinc Paulus hominem non *διὰ πίστεως*, propter fidem sed *διὰ πίστεως* per fidem justificari dicit. Quum vero Fidei nihilominus vis agendi in Sacris Literis tribuatur, v. g. cum dicitur *ἡ πίστις σου σέσωκέ σε* Math. IX. 22. Marc. V. 34. Luc. VII. 50. XVII. 19. XVIII. 42. recurrit quæstio, numne ideo Fides *rationem operis*

ris habeat in actu justificationis? Hoc negandum esse, nos docet ipsum *verbum justificandi*. Quoties enim in forma adhibetur *activa* toties Deo tribuitur e. g. Rom. XIII. 26. 30. IV. 5. VIII. 30. 33. quoties vero homini tribuitur, toties in forma occurit *passiva* v. g. Rom. II. 13. III. 4. 20. 24. 28. IV. 2. V. 1. 9. VI. 7. 1. Cor. IV. 4. VI. 11. Gal. II. 16. 17. III. 8. II. 24. V. 4. Tit. III. 7. Jac. II. 21. 24. 25. Apoc. XXII 11. Ex quo magna sit significatio, Fidem in auctu justificationis se non active, sed *passive* habere. Quum enim divinis in Evangelio propositis promissis assentitur, tum *ea esse vera* PATITUR; non *negat*, non *hæsitat*, non *dubitatur*, non *ambigit*, non *disputat*, nedum vanitatis *arguit*, aut *falsitatis damnat*, sed tuto in veritate ACQUIESCIT, *habendi* quam *sciendi* avidior, & *fruendi* quam *videndi* cupidior, *doloribus*, *terroribusque* conscientiae *valere jussis*. Qui sic se *vivificatum* & *justificatum* sentit homo, is sibi NULLIUS MERITI conscius est, sed *suae* tantum *miseriae* & *divinae gratiae*, e vulneribus & vibicibus Christi jam adprehenso elucescentis, animumque *divinis solatiis* implentis. Similis est mendico, cui vehementer *esurienti* & *sitienti* cibum & potum ex *mera gratia* præbuiti, hac utens formula: *accipe, ede, bibe*. Quod si enim hic, tuis se verbis accommodans, accipit, edit, bibit, atque ita *nullo suo merito* saturatur, num ei quidquam in mentem venire potest, præter *sensum* melliti gaudii & *grati animi*? Fieri posse, putas, ut ex obedientia, quam præce-

pto: *accipe, ede, bibe*, præstitit, *meritum* exsculpat, vel ex *condigno*, vel ex *congruo*? Fieri posse, putas, ut se tibi indebitum aliquod *officium* exhibuisse somniet, quod tuum sit novis remunerare beneficiis? Numne monstrum hominis esset, si quid hujusmodi cogitatione volveret? Quæ vero *dignitas* ad impetrandum justificationis beneficium in peccatore requiratur, idonea quadam parabola, ad exemplum optimi maximi Salvatoris, declarare liceat. Erat aliquando vir quidam optimo animo & maximis divitiis conspicuus. Hic cum inaudivisset, suos colonos, premente annonæ caritate, eo devenisse indigentiae, ut iis pereundum esset, nisi foret, qui ex *gratia* succurreret, mandatum suo villico dedit, ut centum tonnas frumenti miseris largiretur, hac lege, ut frumentum cuique *pro mensura indigentiae* erogaretur. Quis hic dignior? Proprie loquendo, locum hic non inveniebat dignitas. Quod si vero hoc nomine nihilo minus insignire vellemus id, quod majoris & minoris doni rationem contineret sufficientem, sine dubio tanto quemque digniorem dicere-mus, quanto se sentiret *indigentiores*. Eadem plane ratio est hominum peccatorum, qui beneficium absolutionis quærent. Quemadmodum enim mare suis undis æque facit maximum *Saxum*, ac minimum *arenæ* granum, ita gratiæ divinæ non difficilius est *gravissima*, quam *levissima* hominum peccata tegere & obolere, modo qui eis laborant ad Christum Propitiatorem confugiant, ejusque gratiam SERIO
im-

implorent. Sensus dolorum conscientiae ex agnitis peccatis naturaliter fluit, nec aliam ad fruitionem gratiae justificae rationem habet, quam sensus doloris corporis ad recuperationem amissae valetudinis.

Omnem meriti cogitationem utrobique absurdam esse, nulla eget demonstratione. Quocirca in saucias conscientias tyrannicum exercent imperium, qui eas prius ad propitiatorium admittere nolunt, quam tantos sustinuerint dolores, angores, horrores, quantos ipsis *praescribere, sine verbo Dei*, libuerit. Sufficit si tanti sint, ut ad medicum quaerendum, eique supplicandum *vere adigant*. Quisquis vero ad eum venerit, non ejicitur, sed remissionem impetrat peccatorum, ex qua solatium & gaudium percipit dulcissimum. Ex quo vero Fides, adprehenso Christo, hominem peccatorem justificavit, statim, nulla intercedente mora, efficax est per caritatem, *δι ἀγάπης ἐνεργουμένη* Gal. V. 6. Omnis generis benorum operum ferax. Tit.

II. 14. III. 8. I. Joh. V. 4. Col. I. 10. III. 9.

I. Pet. II. 12. Ebr. X. 24. XIII. 21.

